

Psykologiska reaktioner (PTSS) efter (cancer) kirurgi

Ylva Hellstadius

Med Dr./Ordf. NVP cancerrehabilitering

Bakgrund

- Prevalens PTSS: ca 20% efter kirurgi¹
- Cancerpopulationen 10-15%²
- Hög prevalens hos canceröverlevare och anhöriga³

6 år efter behandling: 20% resp. 36%

- Samsjuklighet – ångest/depression⁴
- 12 mån efter hjärtkirurgi: ångest/depression minskar, PTSS ökar⁵.

1. El-Gabalawy et al. Ca J Anaesth. 2019

2. Nipp et al. Cancer. 2018

3. De Padova et al. Cancer Med. 2021

4. Unseld et al. Psychoonc. 2019

5. Rosson et al. Psychosom Med. 2021

Riskfaktorer PTSS

- Stor kirurgi, akuta ingrepp, psykiatrisk historik, okontrollerbara händelser¹
- Patienter med dålig resiliens (självskattning)⁶
- Upprepad exponering för oplanerade händelser ökar risk för psykiskt lidande över tid⁷.

1. El-Gabalawy et al. Ca J Anaesth. 2019

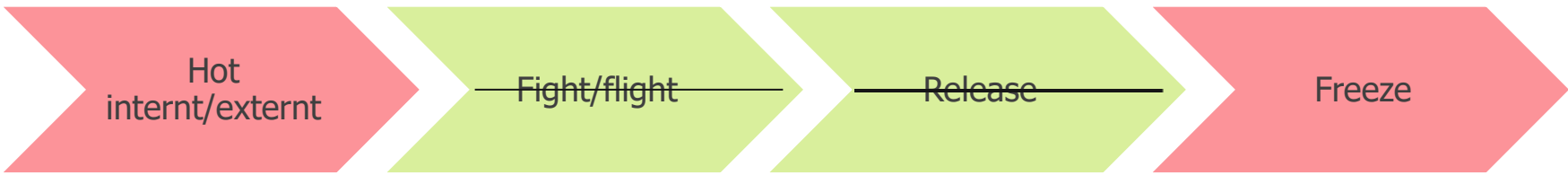
6. Nehra et al. J Trauma Acute Care Surg. 2019

7. Hellstadius et al. Acta Onc. 2017

Too much, too fast, too soon

P. Levine, 2010

P. Levine, 2010

Symptombild

PÅ

Sympatiska NS

Paniklagen/panikattack

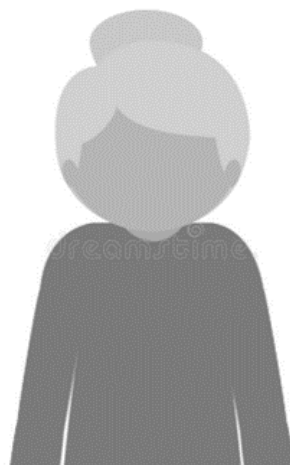
Rasande

Spänd (vaksam)

Mardrömmar

Påträngande minnen

Irriterad/orolig

AV

Parasympatiska NS

Nedstämd/depressiv

Utmattad/kollaps

Känslomässigt bedövad

Tom

Undvikande

= sämre återhämtning/livskvalitet

Nervsystemet involverat

- Överväldigande upplevelse (trauma) för individen

T.ex. överfall/hot, olyckor, cancerdiagnos, anestesi/kirurgi

- Nervsystemet reagerar på internt/externt hot
- Funktionell/dysfunktionell urladdningscykel i CNS påverkar individen
- Individens resiliens avgörande för återhämtningen
- Men även vårdens struktur kring pre/rehabilitering påverkar individens upplevelse och återhämtningsförmåga.

Vad kan vi som profession göra?

- Förbereda patienten är a och o
 - Information, miljöbeskrivning, personer
 - Prehabilitering*
 - Tid
- Tidig bedömning av pre/post rehabiliteringsbehov
 - Identifiera riskpatienter
 - Tillsätta individuella resurser
- Tillsätta resurser tidigt ökar sannolikheten för bättre återhämtning
 - Fysiskt förberedd patient
 - Psykiskt förberedd patient
 - Trygg patient (informerad och delaktig).

Sammanfattningsvis

- Trauma = överväldigande upplevelse för individen
- Påverkan på CNS
- Inkludera *psykologiskt* omhändertagande i *systematisk* prehabilitering
 - Tidig bedömning av behov¹
 - Tillsätta rätt resurser till rätt individ i rätt tid
- Då förebygger vi utveckling av psykiska besvär efter kirurgi (ffa. PTSS)⁶
- Och skapar bättre förutsättningar för rehabilitering
- Göra PTSS-behandling till en del av cancerrehabilitering.

1. El-Gabalawy et al. Ca J Anaesth. 2019

6. Nehra et al. J Trauma Acute Care Surg. 2019

Tack!

ylva.hellstadius@gotland.se